

Luân Lan Eulophia, Người Đi Một Nửa Hồn Tôi Mất

Tôi sống ở thành phố Seattle, thuộc miền Tây Bắc của nước Mỹ, khí hậu mát mẻ giống như Đà Lạt và Sa Pa của nước Việt Nam, chỉ khác một điều là tiểu bang này nằm ngay cạnh Thái Bình Dương, nên chúng tôi vừa có đồi, có núi, có hồ và cả biển nữa.

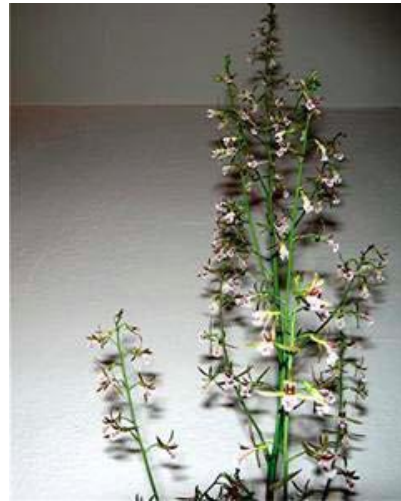

Trong thành phố Seattle, có một công viên rất rộng và rất đẹp, nhiều cây cao bóng mát, tên là Volunteer Park. Nhiều người so sánh công viên này giống như Central Park ở New York, chỉ có điều là nhỏ hơn, sạch hơn và có mùi mát mẻ của cỏ cây hoa lá. Nằm trong vòng của công viên này có một nhà kính, họ gọi là Conservatory of Volunteer Park. Bên trong nhà kính, người yêu thích hoa và cây có thể tìm ở đây đủ loại cây. Họ trưng bày theo mùa hoa nở, như là tháng 3 vào đây bạn có thể thấy hoa huệ da cam (clivia), đỗ

quỳên (Azaleas) đủ loại nở tung bừng, lan hài và thổ lan thay phiên nhau nở hoa gần như 4 mùa ở đây, còn có cả một vườn xương rồng rộng rộng oai là rộng. Chúng tôi dọn từ Florida lên đây vào mùa Xuân năm 2005. Hai năm đầu bận rộn tôi không có thì giờ để cưỡi ngựa xem hoa, mặc dù Bà hàng xóm tốt bụng, thấy tôi có linh kính đủ mọi loại cây, đã có nhã ý tình nguyện hướng dẫn tôi đi chơi và xem hoa ở Conservatory of Volunteer Park một lần cho biết, bận quá tôi phải từ chối.

Cho đến mùa thu năm 2007, hôm đó vào ngày chủ nhật cuối tháng 9, tôi xem báo thấy có Plants Sale ở Volunteer Parks từ 10 giờ sáng đến 4 giờ chiều. Tôi rủ nhà tôi đi chơi, dự tính không mua gì nhiều nên chúng tôi dùng xe bus, đi tà tà chơi cho vui, nếu lỡ tay mua nhiều quá thì về nhà lấy xe chở. Chúng tôi lên đường sớm lắm, khi đi Plants Sale, tôi chủ trương là phải có mặt ở đó lúc người ta mới mở cửa. Các cụ đã có câu là “Trâu chậm uống nước đục”, và không khi nào tôi muốn uống nước đục. Chúng tôi đến nơi mới độ 9 giờ 30 nhưng đã có độ 20 người đứng xếp hàng, tôi thấy vậy vội vàng nhập cuộc ngay không dám chần chừ. Chỗ bán cây nằm trên một bãi cỏ xanh mướt, có hàng rào bao quanh một khoảng rộng độ 3 căn nhà lớn. Trong đó có khoảng 20 cái bàn dài bày đủ loại cây. Tôi thấy có 2 bàn bày những loại lan thường như vũ nữ, hồ điệp, đặng lan thường, một bàn bày đủ loại xương rồng, có những cây quỳnh già cỗi, lá khô khan nhưng hoa và nụ chi chít. Còn mấy bàn kia thì bày những loại cây thông thường ta có thể tìm thấy ở Home Depot. Quan sát xong tôi cảm thấy hơi chán nản, nhưng đã đến chùa thì phải vào lễ Phật, nên đúng 10 giờ họ mở cửa mời vào, tôi cũng hân hoan ghé lấy một cái hộp họ để sẵn đây cho những người mua đựng hàng.

Tôi đi thẳng đến hàng bán lan, thấy thật sự không có gì đặc biệt như đã nói ở trên. Ghé qua hàng xương rồng, thấy có đủ loại nhưng cũng chẳng có gì đáng chú ý, bỗng thấy một chậu có 2 củ bé, trông hơi giống như Cymbidium (Thổ Lan) và Cyrtopodium, nhưng lá hẹp hơn. Đọc trên cái thẻ cắm trong chậu thì thấy nói là “Eulophia callichroma, terrestrial orchid, treat as cactus” có nghĩa là lan đất, trông giống như là trồng cây xương rồng, giá 10 dollars. Không cần suy nghĩ, tôi lấy ngay chậu này, mặc dù trồng lan mấy chục năm nay, đi bao nhiêu show lan, vào bao nhiêu là vườn lan nhưng thú thật tôi chưa từng thấy hoặc từng nghe về lan Eulophia.

Về nhà vội vàng lấy sách *Cây Cỏ Việt Nam* của cụ Phạm-Hoàng-Hộ ra tra cứu ngay, thì khám phá ra là ở Việt Nam ta cũng có loại lan này, cụ gọi là Luân Lan. Đọc thêm thì thấy ở Việt Nam có cỡ 9, 10 loại, được tìm thấy ở Bến Cát, Đơn Dương, Ban Mê Thuột, Công Tum và cả ở Sài Gòn nữa. Sách Mỹ thì nói là loại này có ở Phi Châu và miền Đông Nam Á. Lúc đó đã bắt đầu vào Thu, ban đêm nhiệt độ hạ xuống dưới 60°F nên tôi không dám để cây Luân Lan này ở ngoài vườn, mà để ở trong bếp cạnh cửa sổ quay về hướng Nam. Vào cuối tháng mười, tôi thấy ở dưới đáy củ bẹ nảy ra một cái mầm non, mới đầu tôi tưởng đó là một củ bẹ mới, nhưng không phải. Cái chồi này mọc nhanh lắm, chỉ vài ngày sau là đã được hơn một gang tay và chỉ trong vòng hai tuần là đã cao được hơn một sải tay. Sau đó từ lưng chừng cái chồi này nảy ra những nụ hoa lấm tấm như hạt gạo. Chồi hoa này đường kính nhỏ hơn chiếc đĩa một tí, nhưng mạnh mẽ, lên thẳng và không cần dùng cây chống đỡ gì hết. Tôi mê quá, tự cho là mình may mắn được cây lan quý. Cuối tháng 11, hoa bắt đầu nở, lúc này cành hoa đã cao hơn một mét, hoa không hương, không sắc, đài hoa màu hồng nhạt, có sọc màu tím, có năm cánh ở trên màu xanh lá chuối. Cả cái hoa chỉ nhỏ bằng đốt tay út của tôi, nhưng cả trăm cái hoa liên tiếp nở trong vòng 4 tháng, xinh không giấy bút nào tả được Hoa tàn. Đến mùa Hè năm 2008, cây Luân Lan này lại cho tôi thêm 2 củ bẹ mới, đến cuối Thu lại nảy ra chồi hoa với hơn 100 cái nụ. Mùa hè năm nay, năm 2009, cây lan này lại mọc thêm 2 củ bẹ nữa. Cây này mua lúc 2007 chỉ có 2 củ bẹ, năm nay có được 6 củ bẹ rồi, tôi vui và cưng cây này lắm.

Lúc đi mua cây ở Volunteer Park, tôi khám phá ra là một năm họ có 2 lần bán cây, một lần vào tháng 5 thứ bảy trước ngày Mother's Day và một lần vào cuối tháng 9. Cây Luân Lan *Euph. callichroma* làm cho tôi say mê, nên dịp bán lan vào tháng 5, năm 2008, tôi cũng ráng đi để xem có gặp may được thêm cây nào nữa không, nhưng lần ấy ông bán xương rồng không có tham dự. Vào dịp họ bán cây cuối tháng 9, năm 2008, ngày thứ sáu con gái tôi đã rừ rừ, Tù Ti thảo ra một chương trình hấp dẫn, đủ món ăn chơi “*Con với mẹ dậy sớm, mình lái xe đến Volunteer Park. Đậu xe ở đây, rồi mình đi bộ đến International District mình ăn sáng, rồi sau khi ăn sáng xong mình đi bộ trở lại chỗ bán cây là đúng 10 giờ. Họ vừa mở cửa là mình chạy đến ngay hàng xương rồng tìm cây lan mẹ thích.*” Tôi đồng ý ngay, vì lúc đó chúng tôi mới khám phá ra một tiệm ăn ở khu phố Á Đông. Tôi thì thích món bún mắm nóng hổi, ăn đến gần hết tô bún mà nước lèo vẫn còn nóng, ngoài thịt ba chỉ, cá, tôm còn có đầy đủ giá hẹ và thêm mấy lát cà tím thái mỏng nữa, con gái tôi thì mê món hủ tíu Nam Vang.

Sáng Chủ nhật, hai mẹ con tôi thức sớm, nai nịt gọn gàng, tôi mặc cái quần capri kiểu classic, có hai túi sâu, một bên túi đựng một ít tiền mặt, túi kia chứa cái thẻ tín dụng để đề phòng có lúc cần dùng, tôi muốn hai tay được tự do không phải xách bóp xách bị gì hết. Đúng như chương trình, chúng tôi lái xe đến Volunteer Park, đậu xe ở đây, rồi đi bộ đến tiệm ăn, cách xa khoảng 45 phút. Chúng tôi đi hăng lắm, dự định là 9 giờ mới đến mà thiếu 5 phút chúng tôi đã có mặt ở đó rồi. Thấy cửa tiệm ăn đóng im ỉm, nhìn qua cửa sổ không thấy đèn đuốc hay bóng dáng của ai hết, tôi lạnh người, đọc tấm bảng mới thấy là ngày Chủ nhật 10 giờ mới mở cửa. Hai mẹ con tôi nhìn nhau, thất vọng tràn trề, thật là một sự sơ hở chết người, chúng tôi đi mà không xem lại giờ nào tiệm ăn mở cửa. Con tôi đề nghị là trở lại Volunteer Park ngay cho kịp giờ mua cây, nhưng tôi gạt đi, bảo rằng *“Nếu số mẹ được cây thì mình đến muộn cây đó vẫn ở đó chờ mình.”*

Nói vậy chứ tôi chán đời lắm rồi, nhưng phải ăn sáng xong mới có thể đi trở lại vì lúc đi tới đây hăng quá đã mệt đừ, còn thêm trên đường đi đến đây đầu óc cứ tưởng tượng tô bún mắm nóng hổi trong buổi sáng mùa Thu lạnh lạnh này, giờ này bao nhiêu Luân Lan cũng không mang. Tôi nghĩ con gái tôi cũng vậy, nếu tôi bắt cháu trở về Park lúc này với cái bụng đói, tuy không nói ra nhưng sẽ cho mẹ là ác, coi cây lan còn hơn con gái. Vì vậy hai mẹ con tôi đi lang thang ở phố vắng để chờ đến 10 giờ tiệm ăn mở cửa, ngồi vào bàn là chúng tôi gọi thức ăn ngay. Tô bún vẫn nóng, vẫn thơm lừng như mọi lần mà mất ngon đi hết một nửa, vì đầu óc tôi cứ lảng vảng ở chỗ bán cây, tưởng tượng người này xách cây này, người kia ôm cây kia. Ăn xong, uống vội chén trà nóng là mẹ con tôi đi bộ trở lại Volunteer Park với một tốc độ nhanh chưa từng thấy trong quá trình đi bộ của tôi.

Đến chỗ bán cây, tôi đi thẳng vào hàng bán xương rồng, ông bán hàng đứng đấy, đang trả lời những câu hỏi của khách hàng, cả trăm cây xương rồng phơi phơi nằm trên bàn như mồi mọc, nhưng không thấy một cây Luân Lan nào. Có thể hôm nay ông chủ không mang Luân Lan ra bán, nhưng lòng tôi sao cứ nghĩ là ít nhất cũng phải có một cây, và một tay chơi lan thứ thiệt nào đó đã hót tay trên của tôi. Lòng tôi thần thờ, thật đúng như câu thơ bất hủ của Hàn Mặc Tử: *“Người đi, một nửa hồn tôi mất, một nửa hồn tôi bỗng đại khờ.”*

Như vậy là 2 lần đi tìm Luân Lan vào năm 2008 mà không được cây nào. Tháng 5, 2009, Volunteer Park lại có Plant Sale, tôi bận vì Tú Ti mới sanh đứa con thứ nhì trước đó 3 tuần. Chị Thảo tôi ở dưới Florida lên chơi và sẽ rời Seattle vào ngày Chủ nhật. Tôi đã tính không đi mua cây, vừa lúc ở ngoài vườn vào, Tú Ti bảo là có Bác Trục mới gọi điện nhắc mẹ đi Plant Sale. Tôi bảo nếu bác Trục nhắc thì mẹ phải đi cho bác vui, chúng tôi mới gặp anh Trục năm ngoái lúc đi mua cây. Anh người miền Nam, chất phác, thật thà, và tôi chưa thấy người nào mê cây bằng anh này. Anh bảo tôi là vườn của anh không còn chỗ nữa, mà lúc đi Plant Sale, tôi thấy anh khuôn hết cây này đến cây kia. Có lần anh hứa sẽ đào cho tôi hai cây tre đen, khi cây đã cứng cáp anh gọi tôi đến nhà anh lấy, tôi bận không đến được. Vài tuần sau, anh lại vui vẻ chờ đến cho chúng tôi. Tôi quý anh vì anh thật lòng như vậy. Tôi rủ chị Thảo đi, nhưng ngày mai chị về, hôm nay lòng đã tan nát vì nhớ em nhớ cháu rồi. Chị bảo chẳng có lòng dạ nào mà đi xem cây, mua cây nữa, nhưng tôi năn nỉ mãi, cuối cùng hai chị em cũng ở chỗ bán cây. Chúng tôi xếp hàng độ 5 phút thì thấy anh Trục xuất hiện, vui vẻ, hân hoan và sẵn sàng tiêu tiền. Đến giờ mở cửa, mặc kệ chị Thảo và anh Trục đi đâu thì đi, tôi đến ngay hàng xương rồng. Tôi là người đầu tiên ở đó, và nằm giữa những cây xương rồng tôi thấy có vài cây Luân Lan. Tôi nhanh tay nhất hết, đếm ra tổng cộng là được 6 cây, còn khác giống với cây mua 2 năm trước đây nữa mới mê chứ. Về đến nhà kiểm điểm chiến lợi phẩm, tôi được những thứ quý giá đối với tôi như sau:

- 2 cây *Eulophia paniculata*, mỗi cây 18 dollars
- 3 cây *Eulophia petersii*, mỗi cây 12 dollars
- 1 cây *Eulophia euglossa*, 20 dollars

Cây *Euph. paniculata* củ bẹ to bằng quả cà chua xanh cỡ trung bình, nhưng da bóng và xanh đậm, lá dài và cứng như lưỡi kiếm.

Cây *Euph. petersii* thì củ bẹ to bằng quả trứng, nhưng có những đường rãnh, và màu xanh lá cây lạt ngả qua vàng lợt, lá cứng, ngắn và có răng cưa.

Cây *Euph. euglossa* thì củ bẹ thon, lá nhọn dài, trông thoáng qua tưởng là Thổ Lan hay *Encyclia tampanese*. Cây này ra chồi hoa vào đầu tháng 6, đầu tháng 7 thì nở, cành hoa mạnh, đếm được 50 cái hoa, đài hoa chính màu hồng lợt, có sọc nâu, có ren và lông mịn ở viền hoa, 5 cánh hoa phụ thì chỉ có một màu xanh lục.

Tất cả những cây Luân Lan này người bán đều dùng một loại đất trồng y hệt như loại để trồng xương rồng, có nghĩa là pha rất nhiều vỏ cây và perlite, chỉ trừ cây Luân Lan *Euph. euglossa* là dùng vỏ cây thường dùng như để trồng Dendrobium hay Cattleya. Và trong chậu nào cũng có một cái thẻ viết là trồng như là trồng xương rồng.

Tôi không thay chậu, mua về như thế nào tôi cứ để yên như vậy, đặt tất cả vào một cái giỏ gỗ không lồ treo dưới bóng cây lê, nắng buổi sáng chiếu vào trần trề, buổi trưa đứng bóng và buổi chiều thì được bóng rợp của lá cây. Mùa Đông, khi nhiệt độ bên ngoài ban đêm xuống dưới 55°F thì tôi sẽ mang vào nhà và chỉ tưới mỗi tháng một lần. Hiện giờ là mùa Hè thì tôi tưới mỗi tuần một lần,

tưới phân Miracle Gro 20-20-20 mỗi tháng. Sữa Tùti, cháu bé bú còn thừa, tôi cũng pha loãng với nước tưới cho mấy cây này vì bỏ đi phí quá. Tưới sữa ngày hôm nay, ngày sau thấy cây tươi tốt lên ngay và bây giờ vào cuối Hè, chậu Luân Lan *Euph. callichroma* mua vào năm 2007 đang mọc thêm hai củ bẹ, các chậu khác cây nào cũng mọc thêm từ 1 đến 3 củ bẹ, dài độ từ nửa gang tay đến một gang tay. Tôi biết là với đà lớn như thối này cuối tháng chín tôi sẽ có những củ bẹ mới, tươi và đầy nhựa sống. Vào cuối tháng 10, chồi hoa sẽ bắt đầu nẩy ra từ những củ bẹ mới tinh khôi, chỉ trong vòng 4 tuần lễ tôi sẽ có những giò hoa dài ít nhất từ nửa mét đến hơn một mét. Tôi chắc chắn như vậy vì đã quan sát cây *Euph. callichroma* 2 năm rồi, mùa Xuân nở hoa, mùa Hè ra củ bẹ mới, giữa Thu ra chồi hoa, cuối Thu sang Đông hoa nở, ba bốn tháng mới tàn.

Khi đang viết bài này, tôi đang chờ những cây mới mua năm nay sẽ mang đến cho tôi những sự ngạc nhiên gì. Và tôi mới xem trên Internet thấy Plant Sale của Volunteer Park năm nay sẽ vào ngày Chủ nhật, ngày 20 tháng chín. Tôi đã viết vào lịch cho khỏi quên, sẵn sàng để đi, hy vọng sẽ mang về thêm vài cây luân lan nữa để làm giàu cho bộ sưu tập luân lan của tôi.

***BQT:** Xin thành thực cảm ơn cô Hảo, đáng lẽ phải gọi là bà mới đúng, đã tiên phong hưởng ứng “Viết về kinh nghiệm trồng Lan”. Những mẩu chuyện nhỏ trong đời sống thường nhật, lồng vào đó kinh nghiệm mua lan và nỗi vui mừng của những người mê lan rất hấp dẫn. Hy vọng trong thời gian tới, chúng ta sẽ được nghe nhiều câu chuyện lý thú khác.*

Mùa Hạ 2009
Phạm Hảo